

Viking malebog

tegnet og sammensat af Szaniszló Bérczi, Zsófia Bérczi, Katalin Bérczi
Budapest, 1995.

VIKING MALEBOG

Szanişzló Bérczi, Zsófia Bérczi, Katalin Bérczi, 1995.

Vikingerne er Nordsøens og Østersøens nordiske søkrigere og handelsfolk. Deres enestående kunsthistoriske minder er de bemalede gravsten, som kaldes runesten på grund af deres skrift. Tegningerne på runestenene på Gotland er særlig rige. Befolkningen på Gotland kaldtes goterne, og de var ofte allieret med Attilas (hunnerkonge, 433–453) huner (dvs. magyarere). Vikingerne sejlede rundt på haverne omkring Europa, på samme tid, som ungarene vandrede på fastlandet ca. for 1000 år siden i de vestlige og sydlige del i Europa. De grundlagde mange stater ved Nordsøen og Østersøen.

Vikingerne boede hovedsageligt i Skandinavien. Men uden for de skandinaviske lande, Danmark, Norge og Sverige, havde de stor rolle i grundlæggelsen af England, Irland og Rusland. Efter slaget ved Håstings i 1066 grundlagde Vilhelm Erobereren et normannisk styre i England. Sågar den ungarske kong Kálman Könyves (1070–1116) giftede sig med datteren af den normanniske konge fra Sicilien. Vikingerne tog til Island og Grønland som kolonister. På Grønland havde de et bispedømme en periode. De grundlagde også mindre stater på øerne Shetland og Orkney, som nu tilhører Skotland.

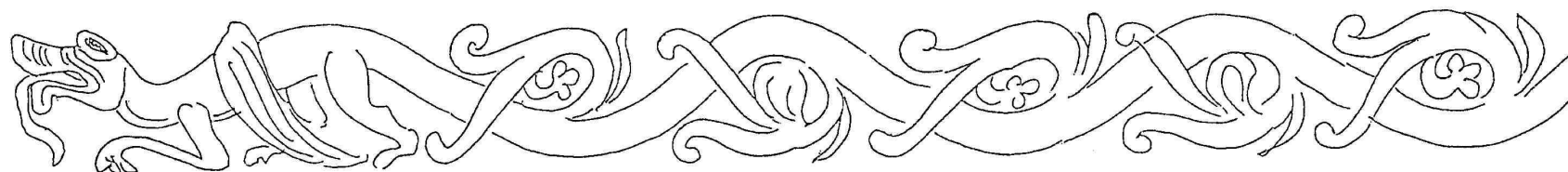
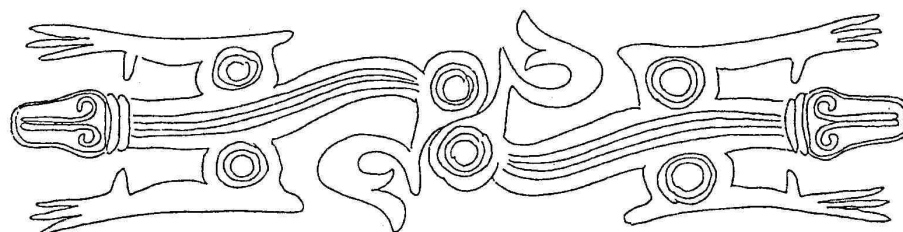
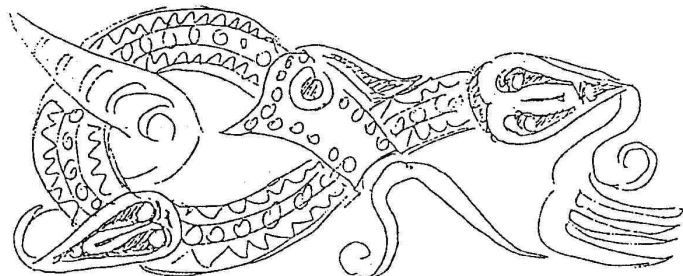
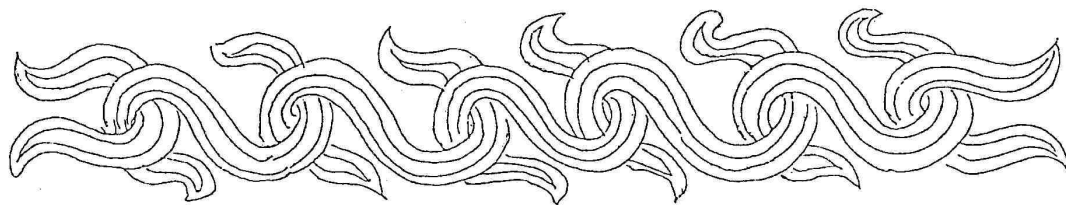
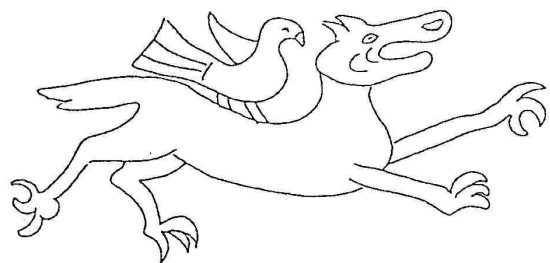
Vikingerne fandt efterhånden inspiration i den mere end tusindårige kunst, som levede rundt om Nordsøen og i den germanske mytologi, som er bevaret i de nordgermanske værker. Det er blandt andet Sigurd sagaen, især den episode, da Sigurd dræber dragen Fafnir. I vikingekunstens guldalder, som denne lille samling præsenterer, kan de former, som blev overtaget fra kelterne og det indoeuropæiske steppeområde, bemærkes. Vi præsenterer denne tidsalder, hvor den kristne tro begynder at vinde frem. Hermed tænker vi på Jellingestenen. Jellingestenen er gravmælet over den legendariske danske konge, Harald Blåtand. /Jylland-Danmark/ På denne gravsten favner drageslangen et rovdyr, på den første side, og på den anden side ses Jesus i form af et kors. De dynamisk tegnede dyrefigurer gør vikingekunsten fantastisk, fx figurerne fra en stavkirke i Urnes /Norge/.

På en gravsten som stammer fra Gotland fra det 6. årh. kan der ses en kvindefigur, som holder to slanger i hånden. Denne figur er et ældgammelt symbol, som også har overlevet i den romanske kirkearkitektur, hvis vi tænker på havfruefigurerne, som holder to slanger eller to fisk i hånden. Hos vikingerne er korset ofte et livstræ med øjne og med udbredt slangerødder. Også det pragtfuld udskåret dåbsfade er typisk inventar i de romanske kirker i hele Europa. Mange ældgamle mønstre lever videre på dem. (En parallel til denne interessante vikingetræskærerkunst ses i træskærerarbejder i Transylvanien /Rumænien/.) En af de vigtigste udskæringer i den romanske arkitektur er udskæringen af timpanonen fra Kvidinge. Det kunne være en udsmykning på et avarsk eller onogursk (nationer på stepperne) bælte: to rovdyr kæmper med et lam, som holder korset. Hvis lammet med korset stod alene, er det et meget almindeligt og ofte brugt motiv. Men med de to kæmpende rovdyr er det meget sjældent. Timpanonen er på porten, som kan ses i Nationalmuseet i Lund /Sverige/. Det er meget interessant at se, hvordan vikingekunsten i Norden bevarer minderne fra kulturer på stepperne. Men i Skandinavien var der slet ikke så mange krige, som i Karpat-bjergene. Den frise, som ender i en drage /stammer fra Kungså, Stockholm/, minder os om mønstret på "Attila- sværdet", som findes i Wien.

Mange områder af vikingekunsten har vi ikke nævnt i denne bog. Men vi forestiller de paralleller, der kan trækkes mellem den ungarske kunst i Karpat-bjergene og vikingekunsten. Her henviser vi især til de keltiske kontakter og de eurasiske kontakter. Vi planlægger at undersøge lignende sammenhænge i vores kommende bøger om Irland, Kaukasus, Sicilien, Eurasien samt Kina og Japan. Denne malebog kan også bruges til at lave en udstilling, hvis man forstørrer de enkelte sider i heftet.

Citaterne fra Sigurd sagaen, fik vi fra bogen "Verdenslitteraturens store epoker" fra Károly szász. Tegningerne blev tegnet på Den Historiske Museum i Lund, Stockholm, og i Nationalmuseet i København. Dermed vil vi sige tak til Balázs Gulyás (Karolinska Universitet, Stockholm), Alajos Bérczi (MTA, Biologiske Center i Szeged), Henrik Jeppesen (Københavns Universitet), István Muzslay (Katolske Universitet, Leuven, Collegium Hungaricum), som ydede os vejledning og kontant støtte, og gjorde det muligt for os at se vikingekunstens enestående kunstværker i virkeligheden på udstillingerne i Skandinavien.

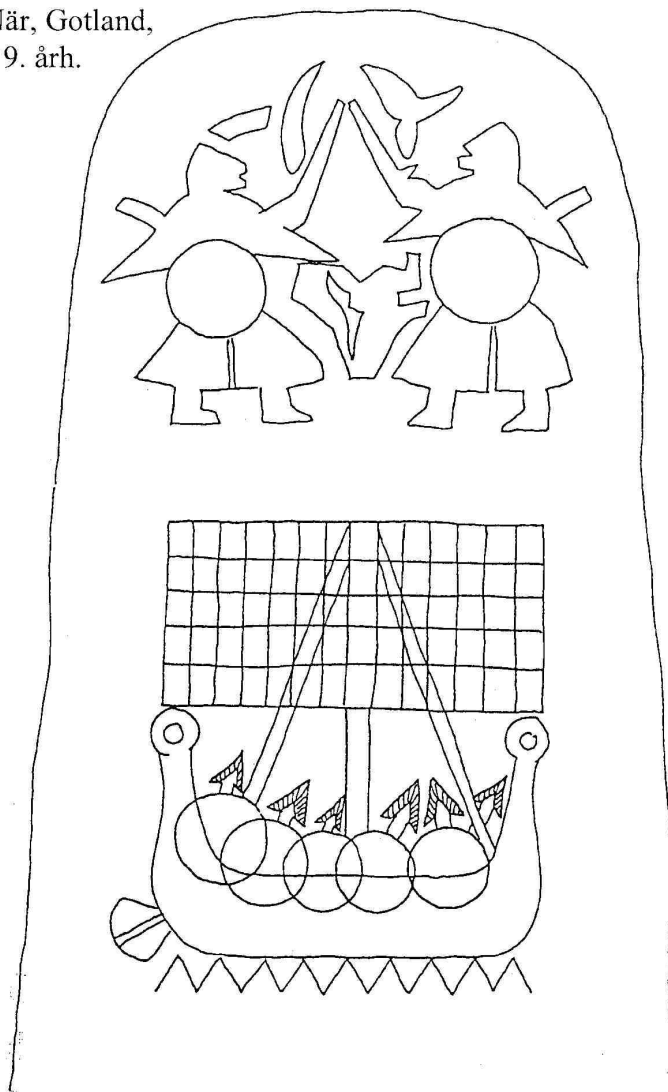
Budapest, den 1. november 1999

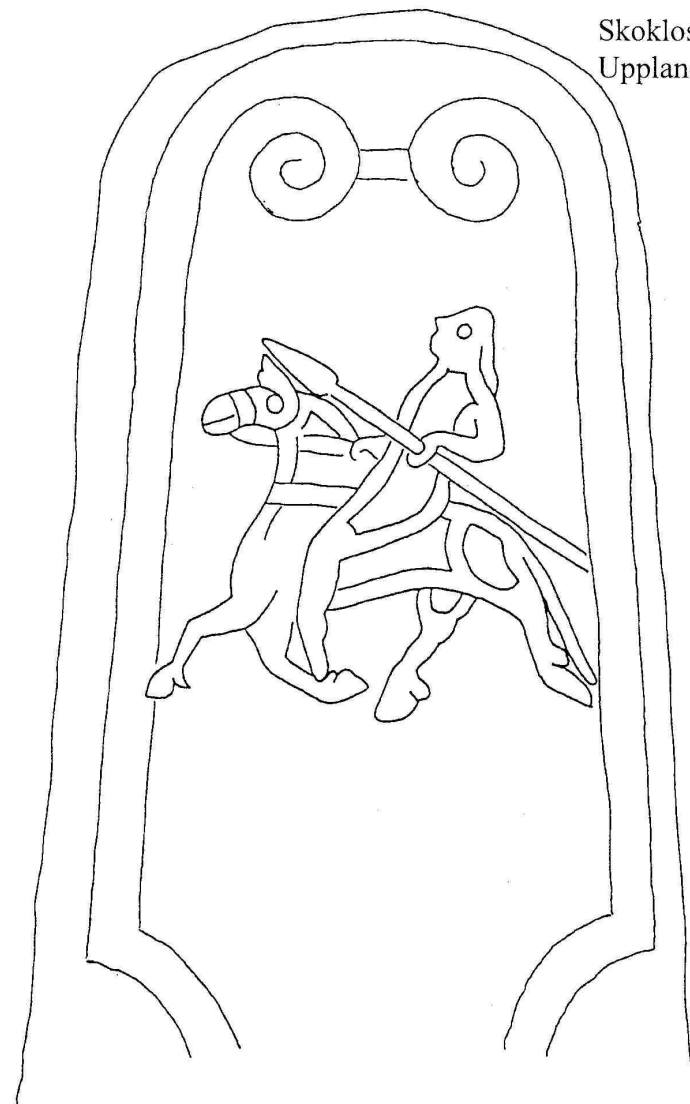
Viking malebog

tegnet og sammensat af Szaniszló Bérczi, Zsófia Bérczi, Katalin Bérczi. Budapest, 1995.

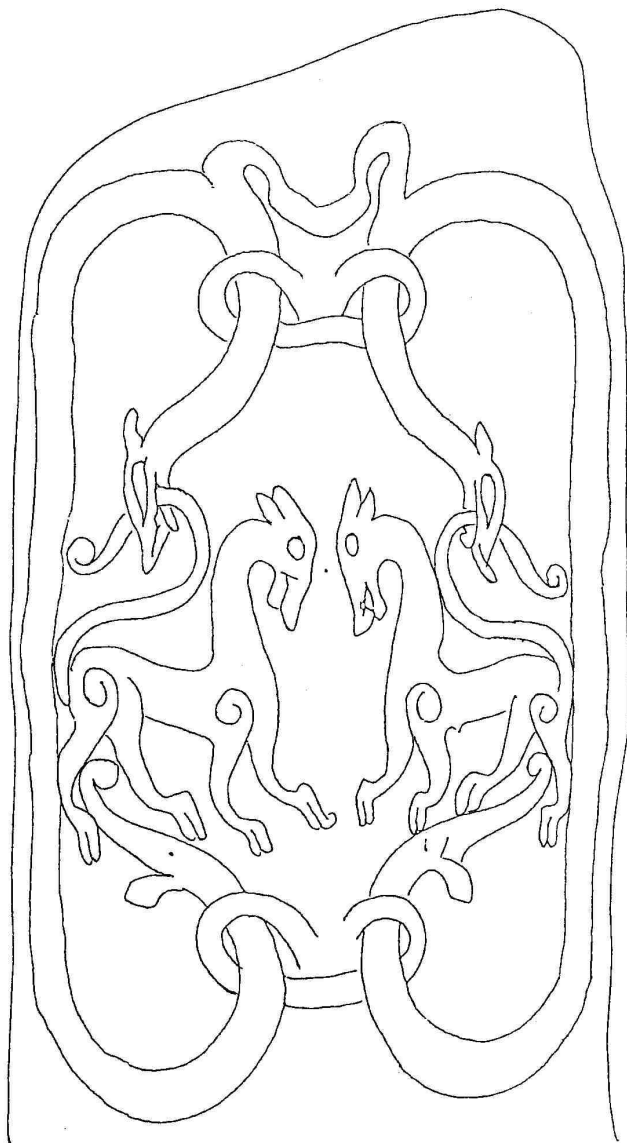
Smis, När, Gotland,
Sverige, 9. årh.

Skokloster,
Uppland, Sverige

Vikingerne er Nordsøens og Østersøens nordisk søkrigere og handelsfolk. Deres enestående kunstminder er de bemalede gravsten, som kaldes runesten på grund af deres skrift. Vikingerne sejlede rundt i søerne i Europa, dengang da ungarene vandrede på fastlandet. De grundlagde mange stater.

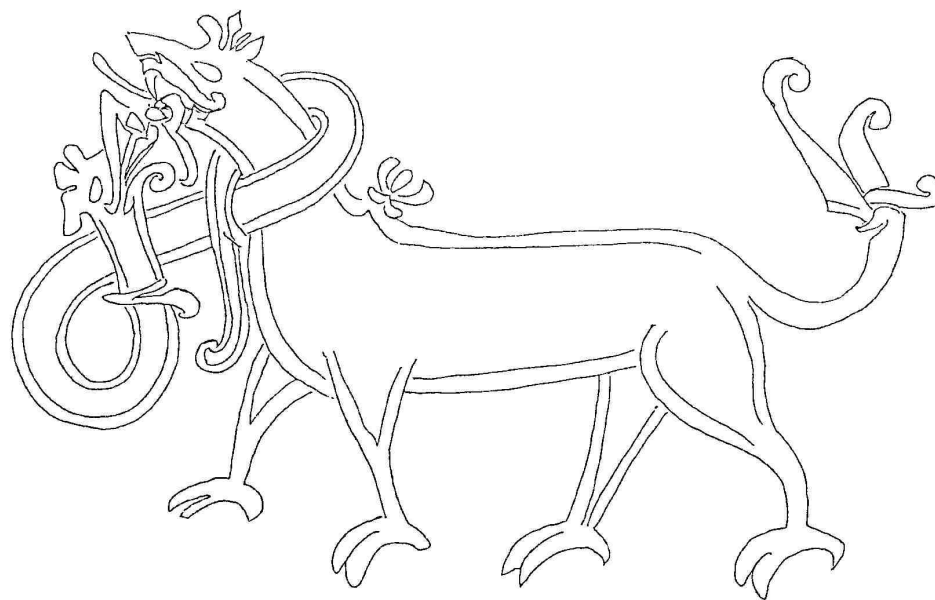

(Vårfrukyrkan, Uppsala, Sverige)

De to dyr, der er omfavnet af drageslanger, er et gravminde for et søskendepar.

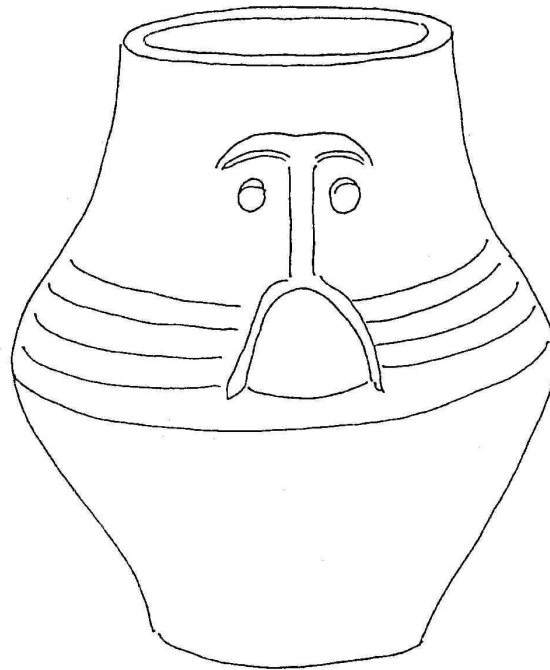
Tegningerne på runestenene på Gotland er særlig rige. Fra øen stammer, og fik deres navn goterne, som ofte var allieret med Attilas huner. (magyarer)

Vikingerne boede hovedsageligt i Skandinavien. Men uden for de skandinaviske lande, Danmark, Norge og Sverige, havde de en stor rolle i grundlæggelsen af England, Irland og Rusland, sågar den ungarske kong Kálman Könyves giftede sig med datteren af den normanniske konge fra Sicilien. Vikingerne tog til Island og Grønland som kolonister, og også på Grønland havde de bispedømme en tid. Vikingerne fandt efterhånden inspiration i den mere end tusind årige kunst, som levede rundt om Nordsøen og i den germanske mytologi, som er bevaret i de nordgermanske varker. I vikingekunstens guldalder, som denne lille samling præsenterer, kan de former, som blev overtaget fra kelterne og det indoeuropæiske steppeområde, bemærkes. Vi præsenterer denne tidsalder, hvor den kristne tro begynder at vinde frem.

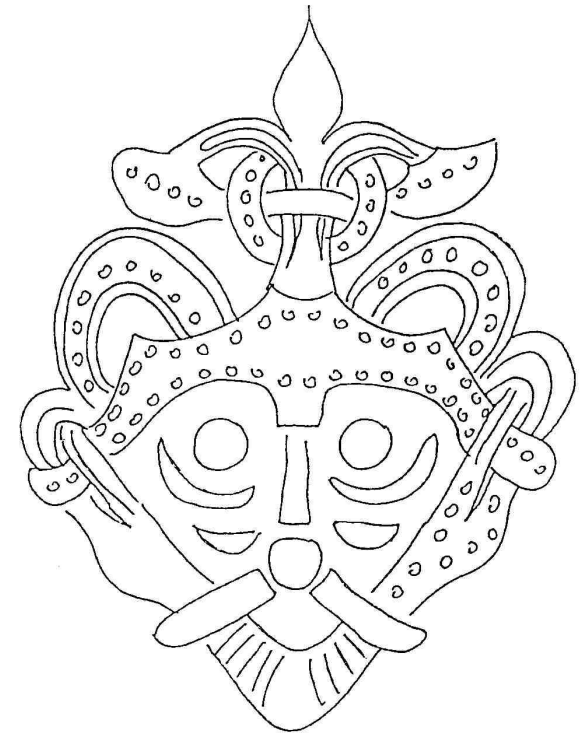

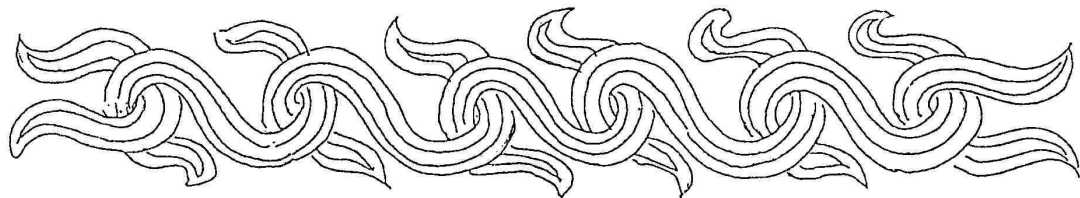
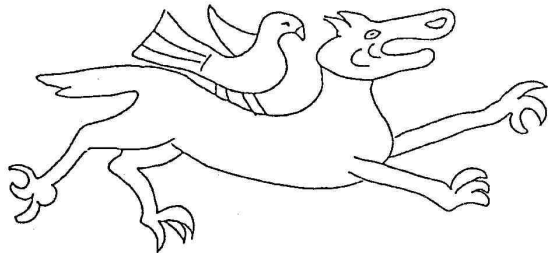
forstavnen fra et skib fra
senbronzalderen, f.Kr. 8. årh.

en urne med menneskeansigt , Vesterby,
Danmark, f.Kr., 8. årh.

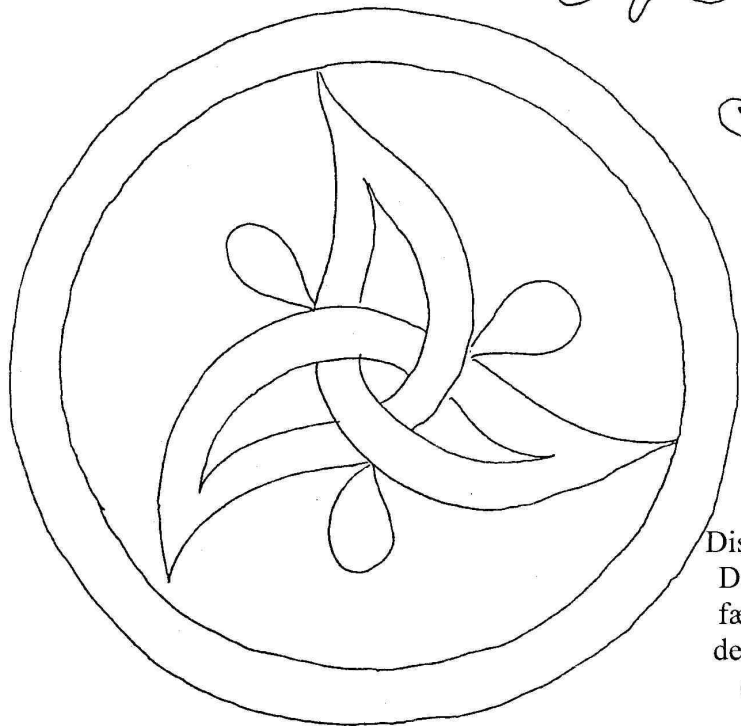
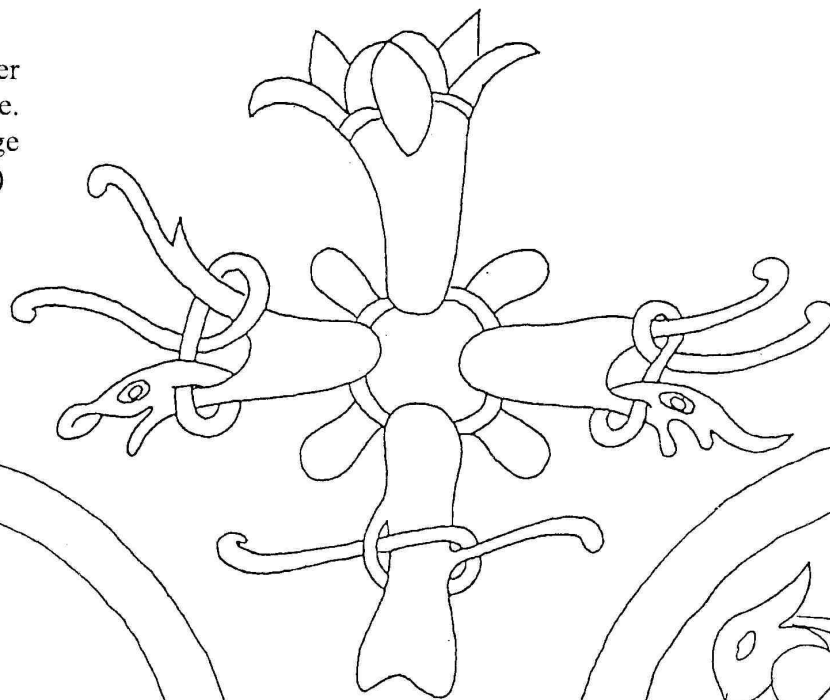

bronzepynt fra Rusland,
Gnezdoroshatten, 10.årh.

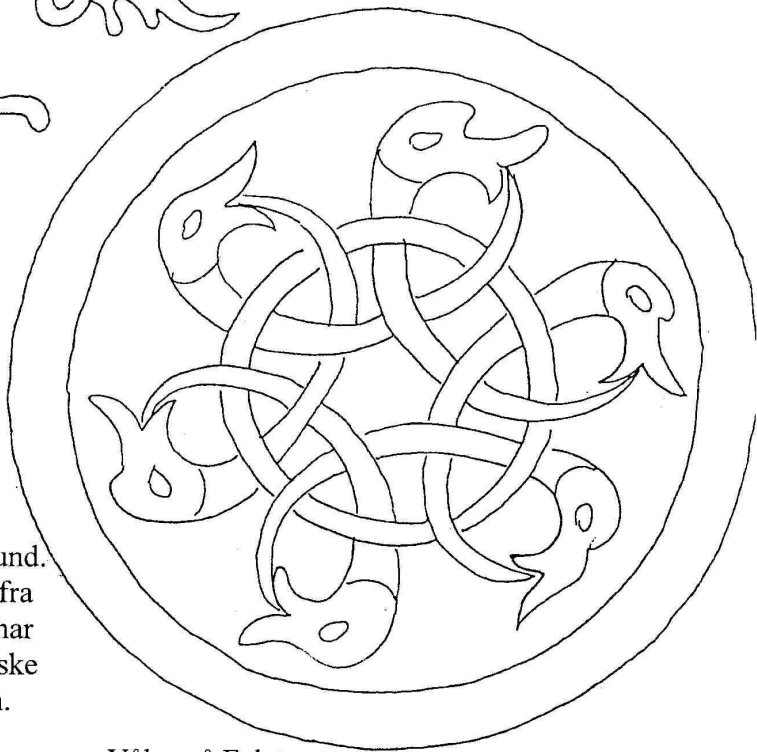

Vikingerne havde en længere periode kontakt med folk på stepperne. Dette vises gennem de righoldige tegninger, som forestiller dyr og dyrekamp. Måske plantepynten, som udspringer af dyreillustrationer, opstod fra denne gensidige kontakt mellem de to forskellige kulturer. Den lange frise - træskaring (frise= ornamentbånd) stammer fra Småland, Sverige.

I det 10-11. århundrede fremkommer kors-tegningerne også på runestene. Vores tegning stammer fra Sverige (Granby, Orkesta, Uppland, 11. årh.)

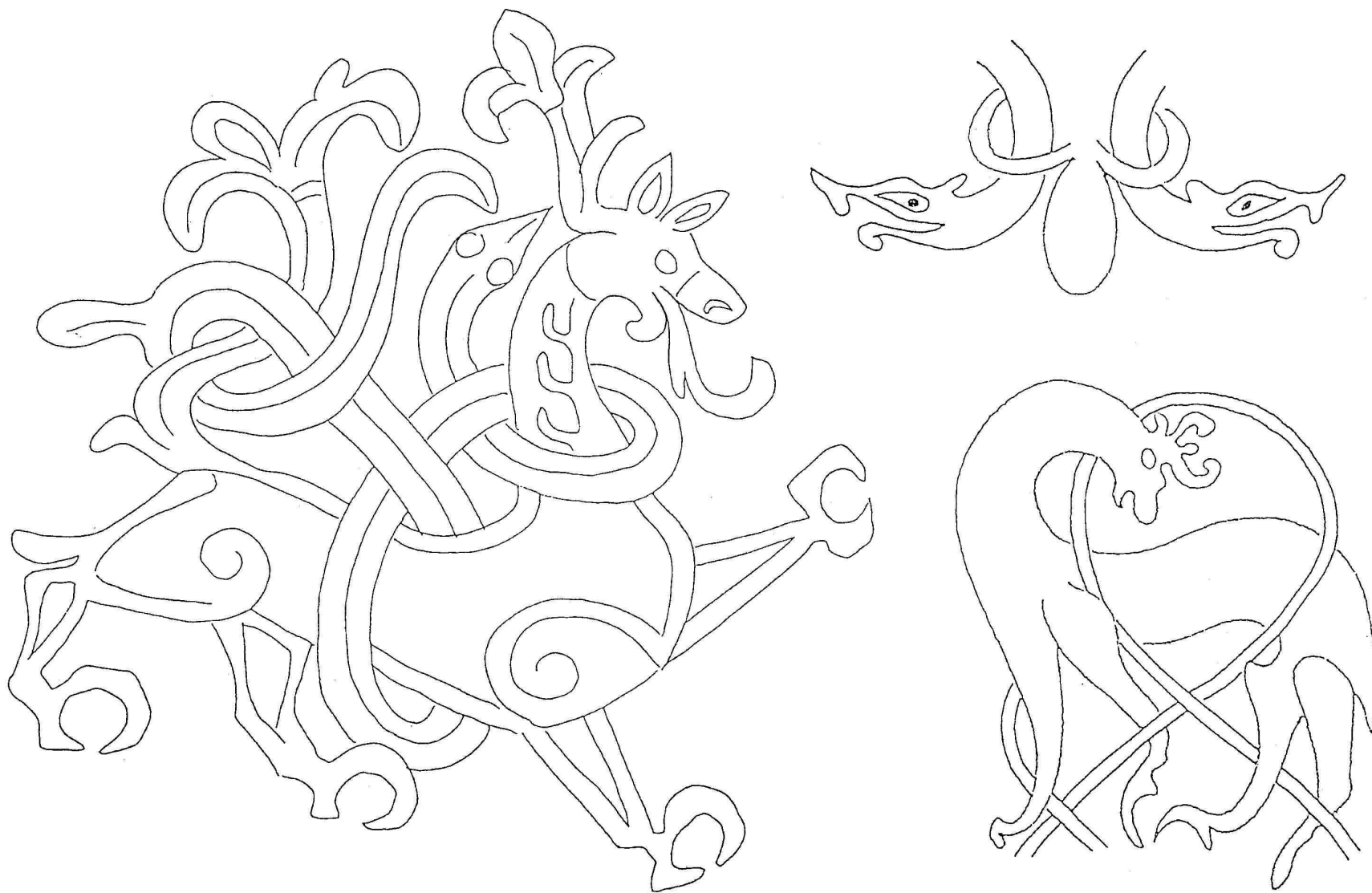

Torstrup, Jylland

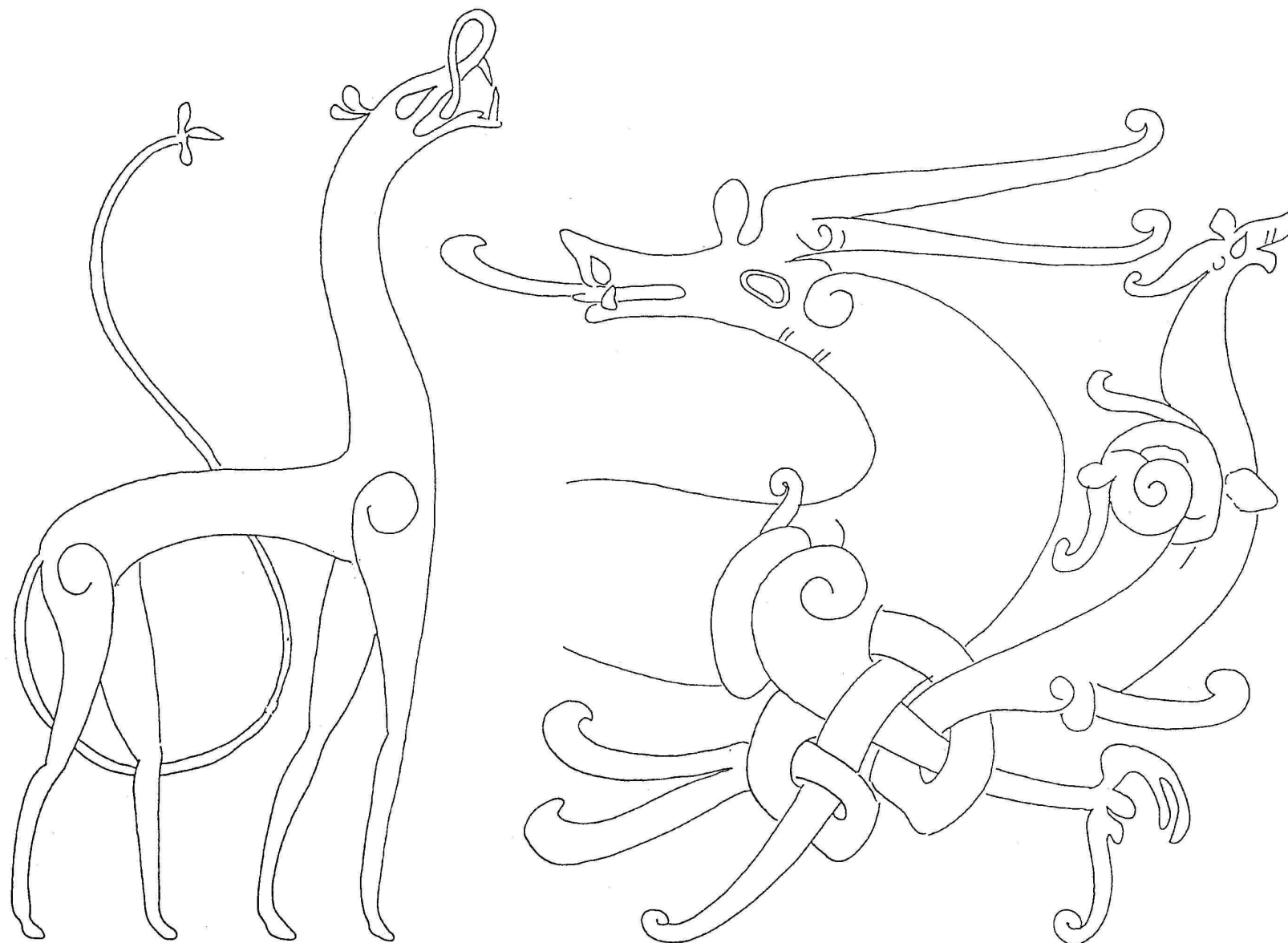

Vålse på Falster

Disse to sølvskiver er gravfund. De ligner vores sølvskiver fra fædrelandserobringen. De har den samme størrelse og måske også den samme funktion. (Danmark)

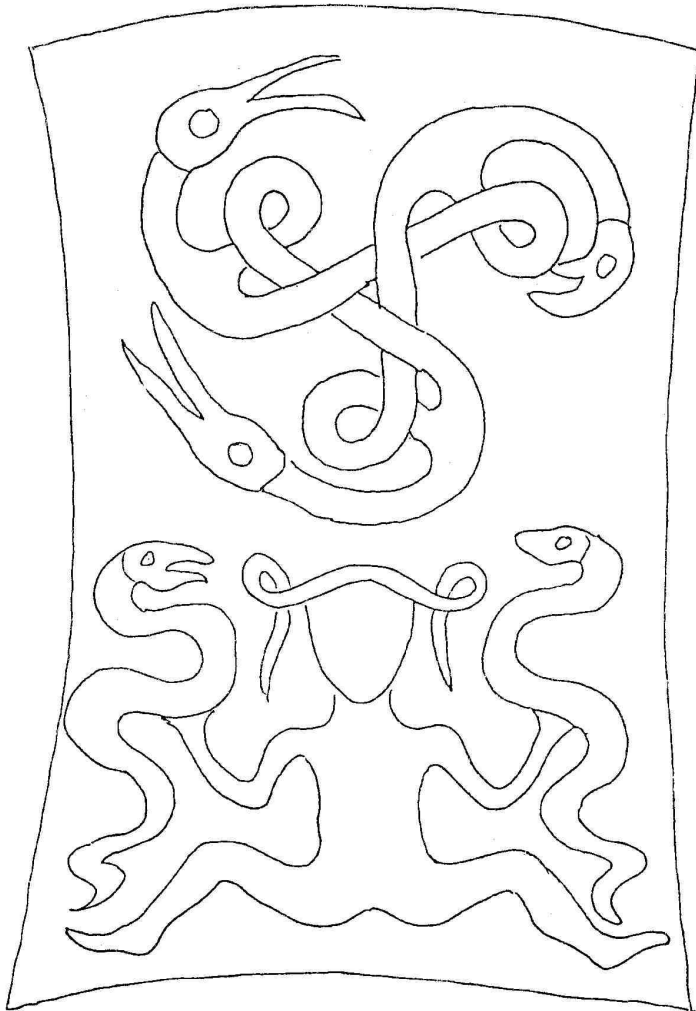

Jellingestenen er gravmælet over den legendariske danske konge, Harald Blåtand. (Jylland-Danmark) På denne gravsten favner drageslangen et rovdyr, på den anden et planteædende dyr (Resmo, Öland, Sverige, 11.årh.) På denne sten ses to slangehoveder, som betragter dyrenes kamp.

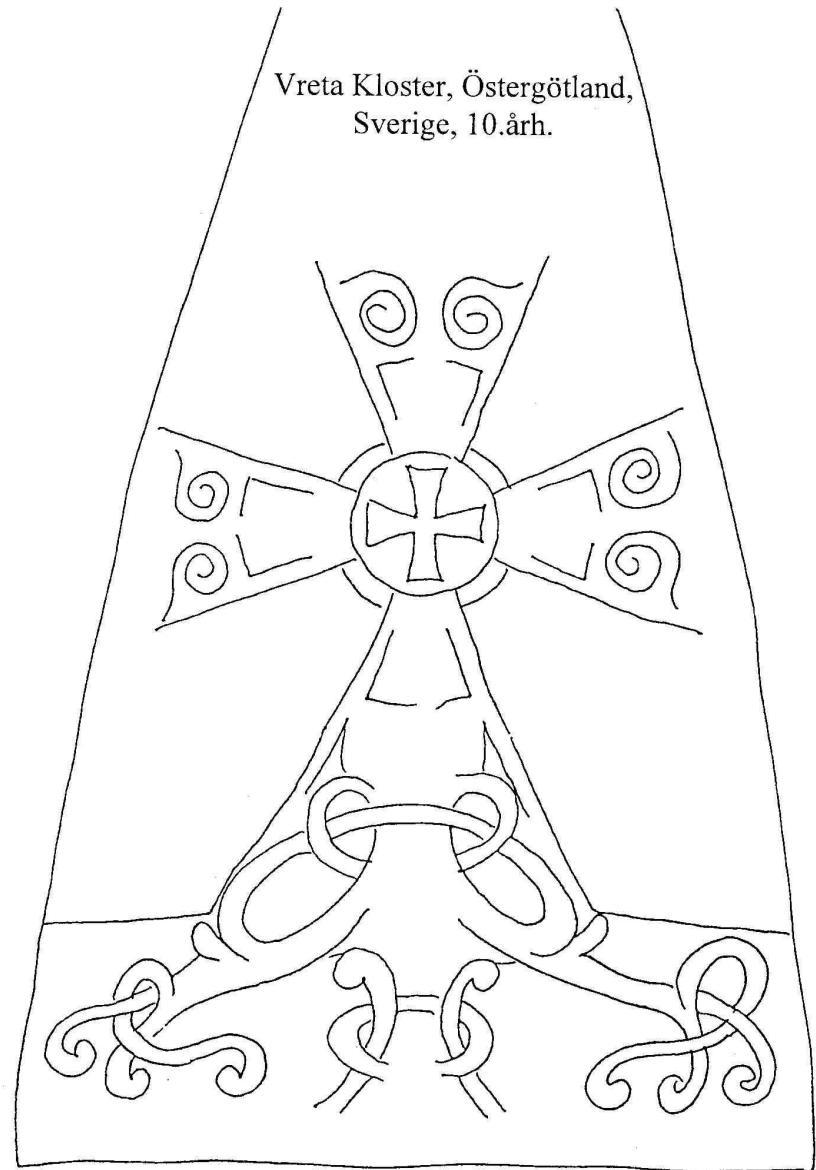

De dynamisk tegnede dyrefigurer gør vikingekunsten fantastisk. Figuren til venstre stammer fra en stavkirke fra Urnes (Norge), som kan ses på portalen ved indgangen. Til højre ses en skitse fra en gravsten, som befinder sig på St. Pauli kirkegården i London: en hjort favner sin unge.

Visby, Gotland, Sverige, 6.årh.

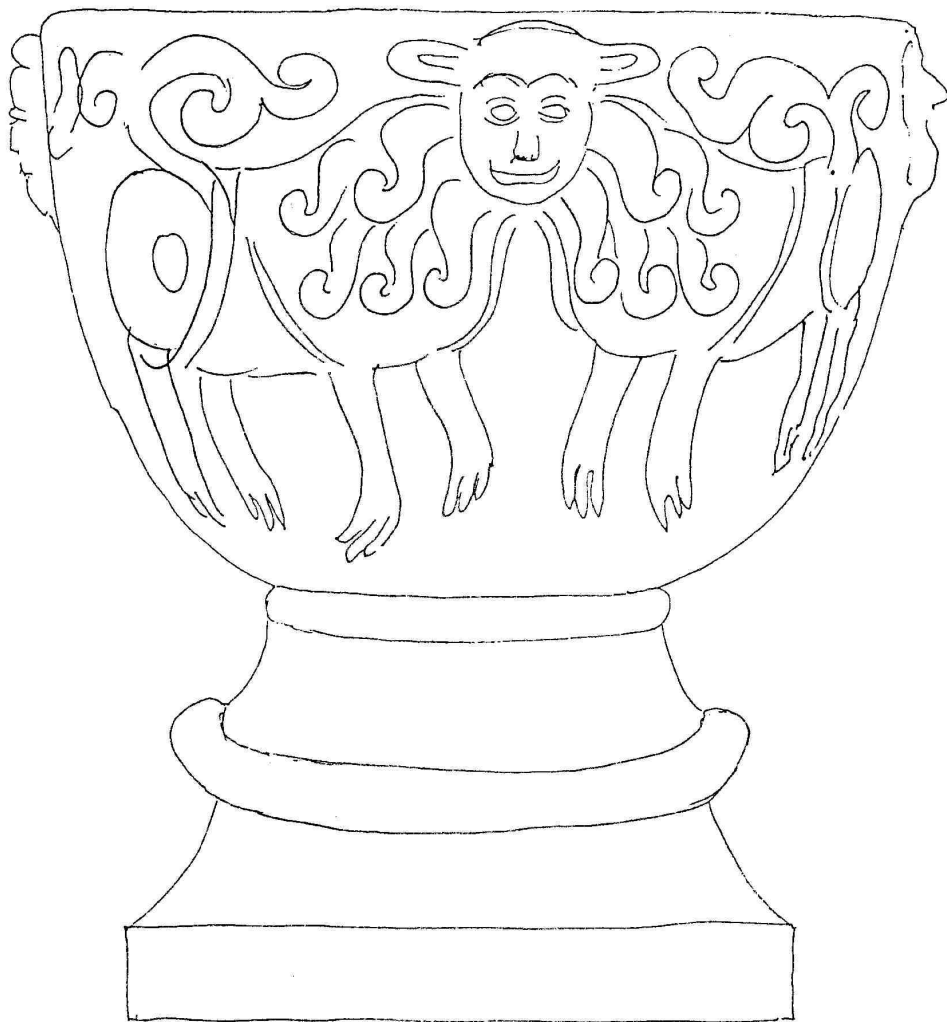

Vreta Kloster, Östergötland,
Sverige, 10.årh.

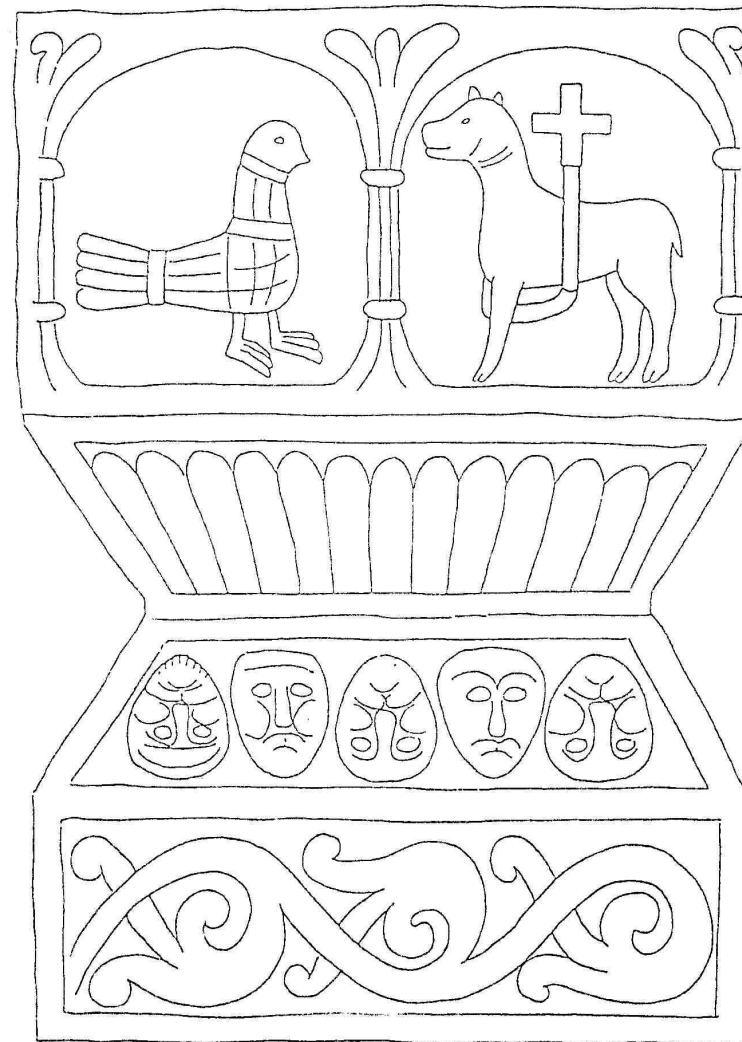

På gravstenen fra det 6.årh. kan der ses en kvindefigur, som holder to slanger i hånden. Denne figur er et ældgammelt symbol, som også har overlevet i den romanske kirkearkitektur, hvis vi tænker på havfruefigurerne, som holder to slanger eller to fisk i hånden. (Jenő Boros) Korset er et livstræ med øjne, og med udbredt slangerødder.

to løvekroppe med et hoved fra Sorø

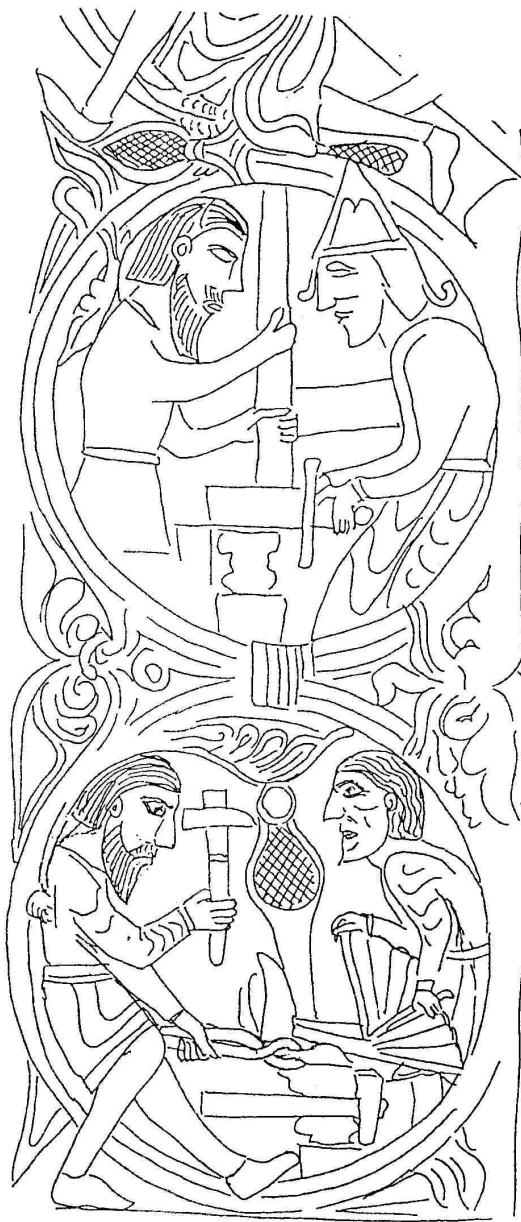

livstræ-ornamentik: friser med hoveder og slanger

Den pragtfuldt udskårne døbefont er et særligt stykke inventar i de romanske kirker i hele Europa. Mange ældgamle mønstre lever videre på dem. Døbefonten på den venstre side stammer fra Sorø (Danmark, Københavns Nationalmuseum, 12. årh.), og til højre, stammer fra Gällstad kirke (Sverige, Västergötland, Stockholm, Historisk Museum, 12. årh.).

En korte episode fra Sigurds saga kan ses på portalen til Hylestad kirke, udskåret af træ. Denne historie kan være sidestykke til vores sagn om St. László. Denne historie befinder sig i Edda, i Völsung saga og i Nibelungenlied. „Völsung er Odins slægtning, som er en halvgud. Völsungs søn er Siegmund, og hans søn er Sigurd, som er hovedperson i historien. Sigurd blev født efter sin fars død, og voksede op på en meget mystisk måde. Regin, den danske konges smed, opdrager ham og lærer ham, hvordan han skal bruge våben. Regin opmuntrer ham til at dræbe dragen Fafnir, som bevogter Nibelungernes skat. ... For at kunne dræbe Fafnir, giver Regin Sigurd et vunderlige sværd, som han smedede fra stykkerne af Gramen, som var Odins sværd.” „Sigurd dræber Fafnir, da Regin pludselig ankommer til stedet, og han drikker Fafnirs blod, og hylder sværdet, som han smedede, idet han mener, at det var sværdet, som skabte sejren.

Regin befaler Sigurd, at han skal stege dragens hjerte til ham. Sigurd gør det, men da hjertet bliver færdig, brænder han fingeren og tager den hurtig i munden. Da bemærker han at har fået en særlige egenskab, at han kan forstå fuglenes tale. Sådant får han at vide gennem fuglene, at Regin vil finde ud af, hvordan han kan slippe af med Sigurd for at kunne få skatten for sig selv. Fuglene fortæller Sigurd, hvordan han kan slippe af med Regin, hvordan han kan dræbe dem, der vil dræbe ham. Sigurd gjorde det, og fik skatten.”

I denne episode, som er fremstillet på porten af Hylestad kirke, dræber Sigurd Regin. Den oftest skildrede episode fra historien er den, da Sigurd dræber Fafnir. Den forekommer ofte på runestene og økser.

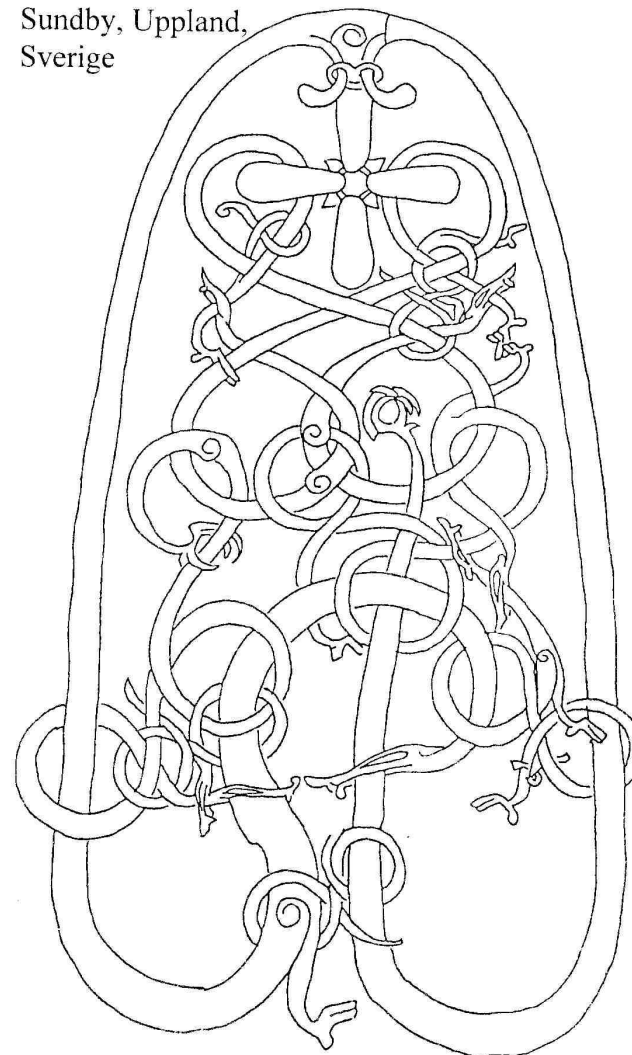
Fremstillingen af episoden i Hylestad slutter med tegningen af den afdøde. Det er interessant, at historien begynder på den venstre side og går opad nedefra, og slutningen er oppe på højre side.

Et sidestykke til denne interessante vikinge træskærerkunst kan være træskæringen i Transylvanien (Rumænien).

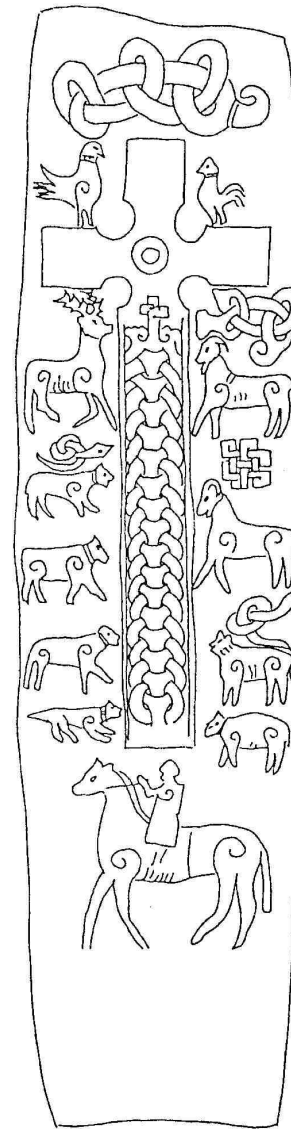
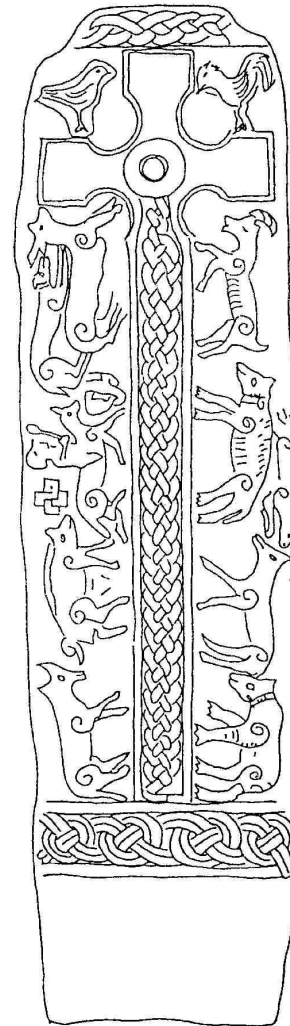
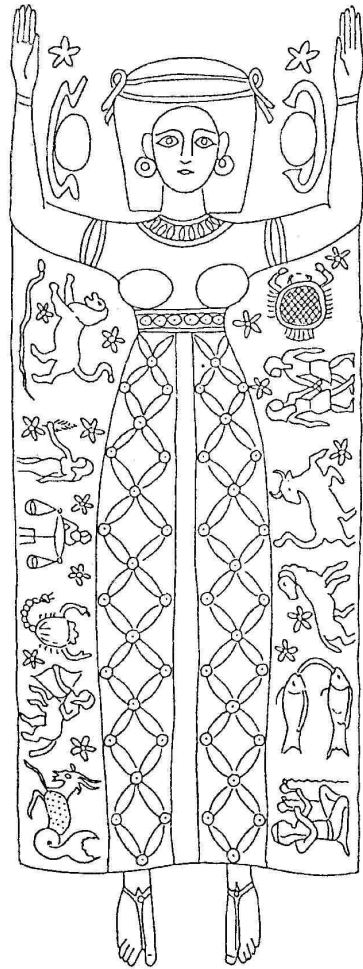
Hunnested, Sverige
(tidligere Danmark)

Sundby, Uppland,
Sverige

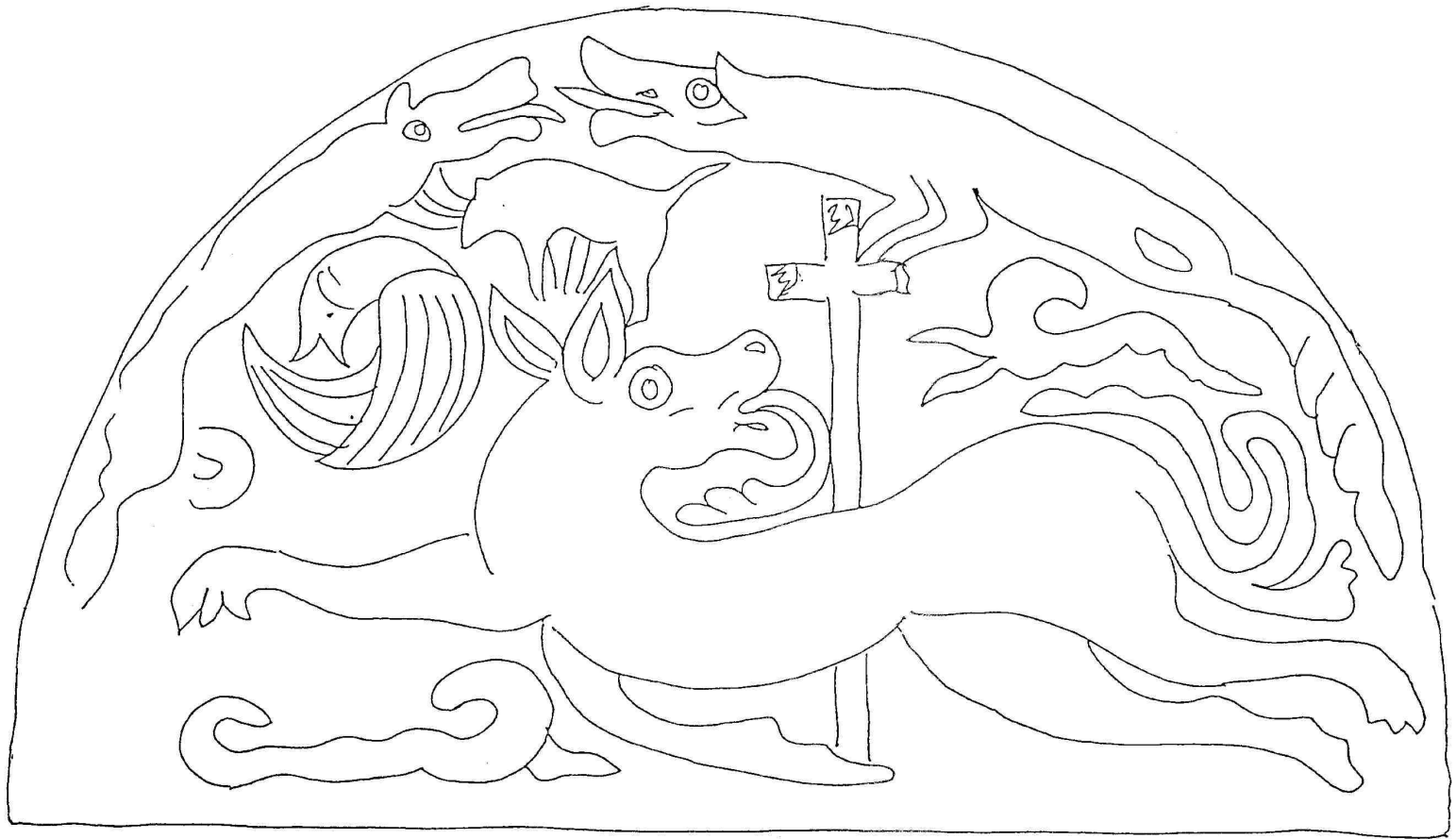
Drageslangen er ikke kun en modstander, men også hjælper for mennesker i den nordiske mytologi. På den berømte runesten fra Lund ridder Hyrrokin jættekvinden på sin ulv, som har en slange som hovedtøj. Hun kommer for at søsætte Baldurs dødsskib, som kan ses over for hende i form af en drageslange. Dengang tilhørte Lund Danmark. (Lund, Historisk Museum, Sverige) Gravstenen på højre side er kunstværket af mesteren Fot, fra Sundby.

I tegningerne på disse runestene fra øen Man blandes ældgamle former og mønstre, og for at vise det, præsenterer vi denne i mange henseende lignende tegning fra Egypten. Korset er et livstræ, som er bevogtet af fugle ovenpå, og nedenfor af dyr.

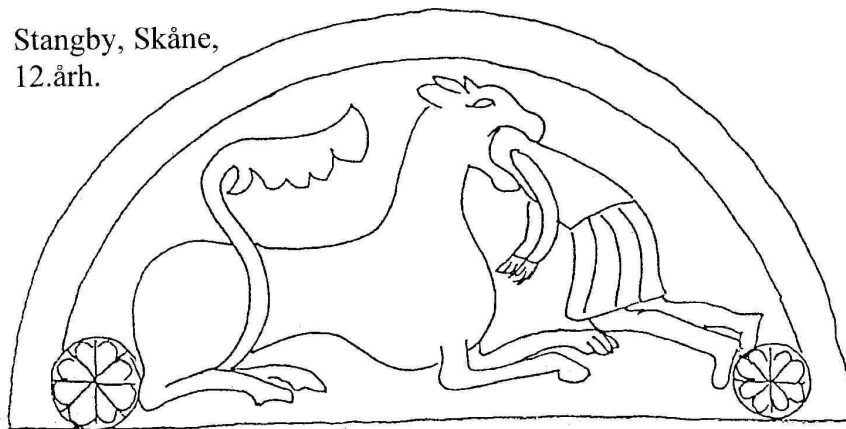

Lund var lige som vores „Esztergom” (bispesæde) i Danmark. Her blev det første ærkebispedømme i Skandinavien grundlagt, dertil hørte Uppsala og Trondheim (senere selvstændige bispedømmer i Sverige og Norge). Domkirken i Lund er et meget pragtfuld kunstværk med romansk arkitektur og billedhuggerkunst. Frisen som kommer ud af dragenes mund, omfatter gamle symboler: kurven symboliserer himlen, og dragerne symboliserer solformørkelserne. De ekliptiske skæringspunkter af månekredsløbet kalder man også i vores dage dragoniske punkter. Det er også en parallel til kostbarhederne i Vest-Eurasien.

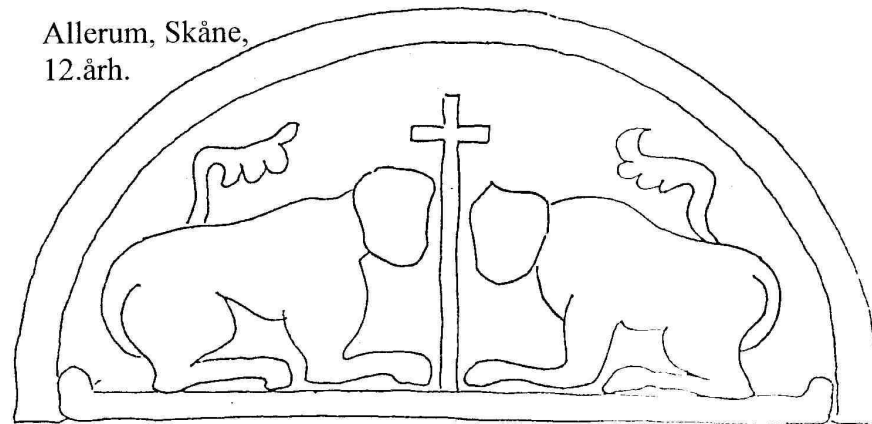

Neden for vinduesrammen i Lund Domkirken (dragene se s. 14.) sætte vi tegningen af en sengegavl, som også forestiller drager. Den måde, som dragerne er ordnet på, minder os om en romansk tympanon i Ungarn. Den befinder sig i kirken i Zalaháshágy. Den forestiller tegningen Imre Adorjan skrev i sin artikel Månen og dragen (Művészet, 1983) at dragene på vinduesrammen i Lund domkirken og i Zalaháshágy er de samme, og ligner dragetegningerne i Konya (Tyrkiet) og i Aleppo (Syrien). Sengegavlen befinder sig i den historiske samling på Oslo Universitetet. Vi tegnede den på udstillingen i Nationalmuseet i København.

Stangby, Skåne,
12. årh.

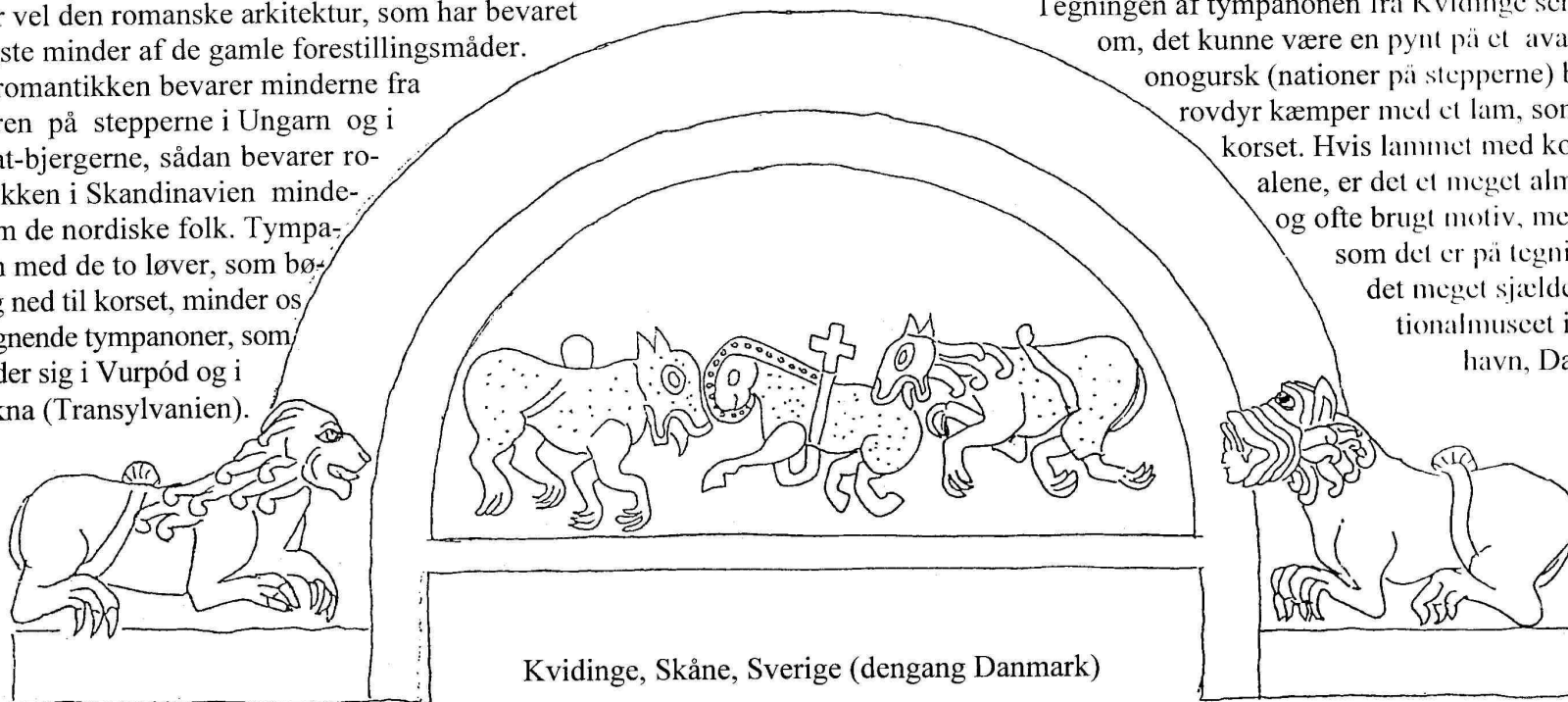

Allerum, Skåne,
12. årh.

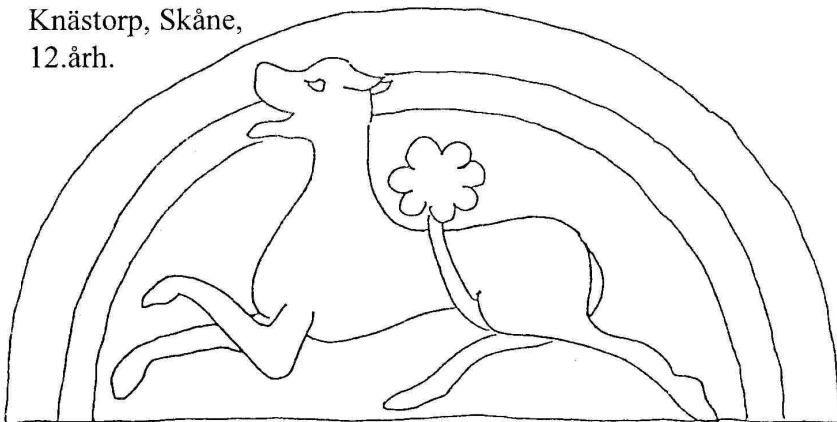
Det er vel den romanske arkitektur, som har bevaret de rigste minder af de gamle forestillingsmåder. Som romantikken bevarer minderne fra kulturen på stepperne i Ungarn og i Karpat-bjergene, sådan bevarer romantikken i Skandinavien minderne om de nordiske folk. Tympanonen med de to løver, som bøjer sig ned til korset, minder os om lignende tympanoner, som befinder sig i Vurpód og i Vizakna (Transylvanien).

Tegningen af tympanonen fra Kvidinge ser ud som om, det kunne være en pynt på et avarsk eller onogursk (nationer på stepperne) bælte: to rovdyr kæmper med et lam, som holder korset. Hvis lammet med korset står alene, er det et meget almindeligt og ofte brugt motiv, men sådan, som det er på tegningen, er det meget sjældent. (Nationalmuseet i København, Danmark.)

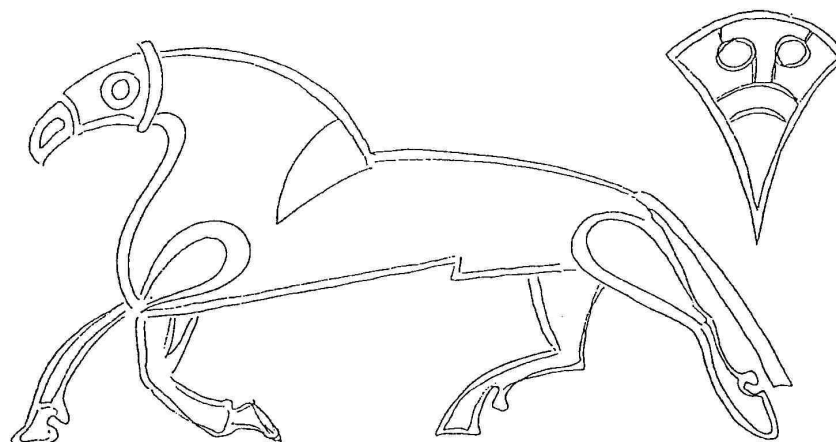
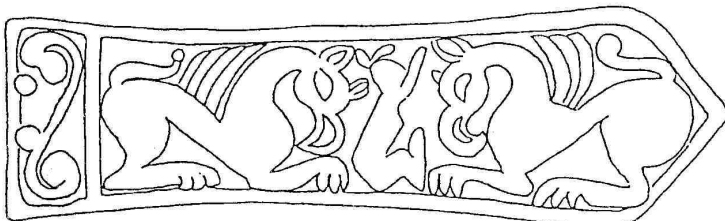
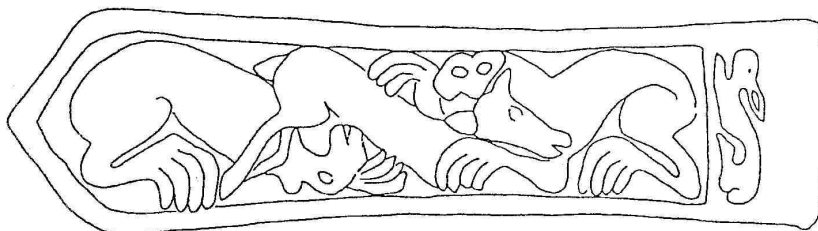
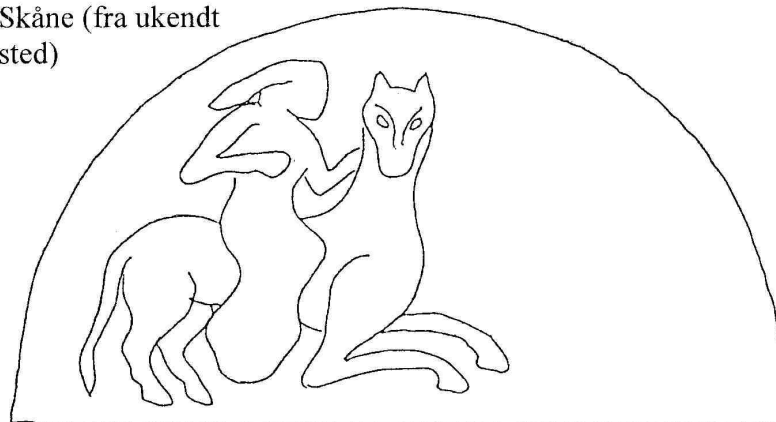

Kvidinge, Skåne, Sverige (dengang Danmark)

Knästorp, Skåne,
12. årh.

Skåne (fra ukendt
sted)

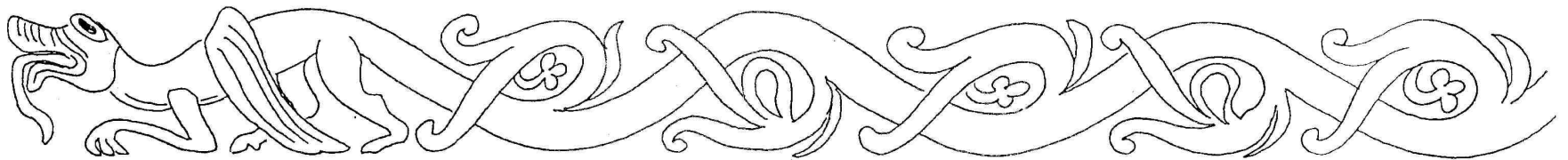
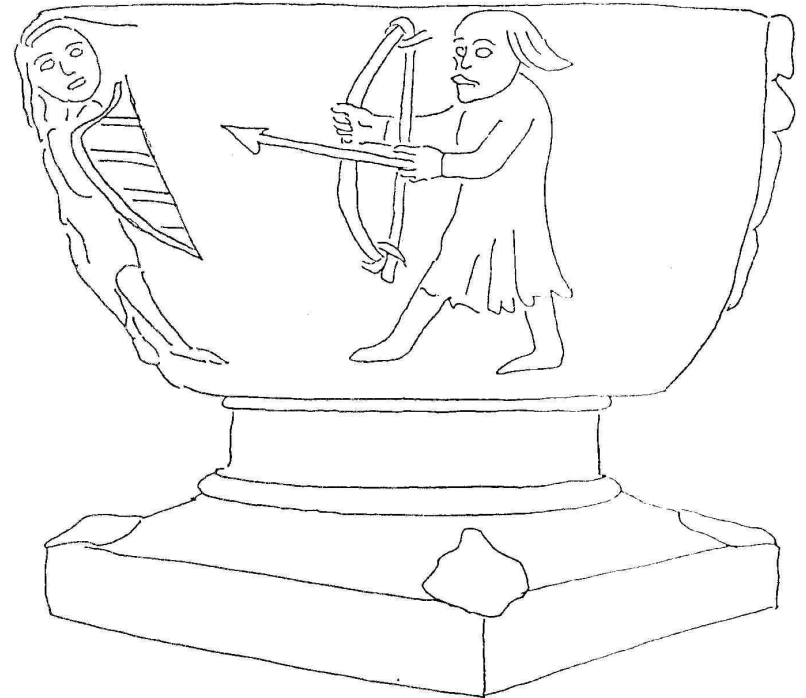

Fremstillingen af dyr og dyrekamp er et meget ofte brugt motiv i vikingekunsten. Foruden sølvskiverne findes der også spænder og reliefer i vikingernes kunst. Hesten er en dynamisk figur, og et mønster med en ældre mands hoved er et meget brugt motiv i den keltiske kunst. Mønstrene af de to bæltter svarer til tympanonen fra Kvindinge. Dermed vil vi bevise, hvor meget den skandinaviske og vores kultur i vikingetiden ligner hinanden. Arkitekturen i romansk tid sammenlagde tankeverdenen i den gamle kultur med den nye, den kristne kultur.

Bunge, Sverige, 8.årh.

Malt Kirke, Danmark, 13.årh.

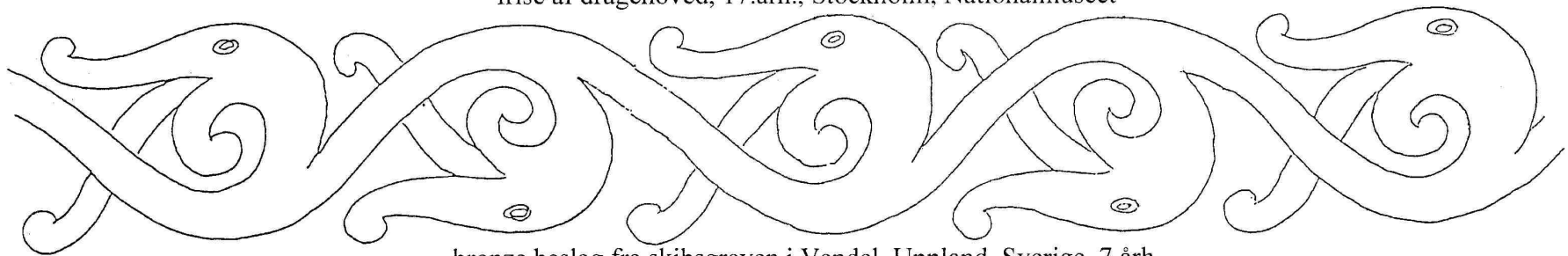

På en gravsten findes en tegning af et hesteoffer for en afdød. Hesteofferet var en kult på stepperne, som blev udbredt af folk, som stammede fra Iran (skiter, sarmater, alaner). (János Makkay: Attilas sværd, Árpáds sværd, 1995) Senere overtog også tyrkerne dette motiv. Men udskæringen af døbefonten betegner måske en duel, som en kampmetode. Det er fantastisk, hvor mange mønstre fra steppekulturen findes i vikingekunsten, og at de er blevet bevaret så godt. Men i Skandinavien var der slet ikke så mange krige, som i Karpat-bjergene. Den frise, som ender i en drage (stammer fra Kungsara, Stockholm), minder os om mønsteret på „Attila- sværd”, som findes i Wien.

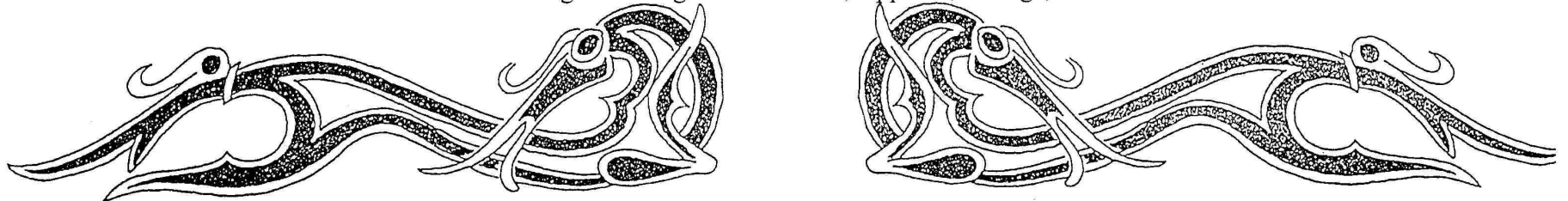
to drager med et hoved, Oslo, Universitetets samling, Norge, 12-13.årh.

frise af dragehoved, 17.årh., Stockholm, Nationalmuseet

bronze beslag fra skibsgraven i Vendel, Uppland, Sverige, 7.årh.

Mange områder af vikingekunsten har vi ikke nævnt i denne bog. I denne samling ville vi med de udvalgte billeder præsentere to vigtige ting. Den ene er, hvordan kristendommen indgik i den gamle verdens mytologi, og hvordan den gamle tankeverden, forestillinger, og former bevares i den nye kristne kultur. Den gamle kultur fandt mulighed for at udtrykke sig på forskallige steder, som kirkeportaler, kapitæler, og på hverdagsting. Den anden vigtige ting, som vi ville arbejde med, var, at henvise til kontakterne mellem vikingerne og andre folk i sammenhæng med deres kultur. Alle kan lide alt, som er flot og det overtager man gerne fra sin nabo. Sådan kan der trækkes paralleller mellem den ungarske- (kunst i Karpát - bjergene) og vikingekunst. Her henviser vi især til keltiske og eurasiske kontakter. Vi planlægger at undersøge lignende sammenhænge i Irland, og i Kaukasus.

mønstreret på et tæppe med applikationsbroderi: en løve i solskiven, med mærker og omrammet af en palmette – frise, Stockholm, Historiske Museum.

For at citere Sigurd sagaen, brugte vi citaterne fra bogen af Károly Szász: Verdenslitteraturens store eposer. Tegningerne blev tegnet på Det Historiske Museum i Lund, Stockholm, og i Nationalmuseet i København. Dermed vil vi sige tak til Balázs Gulyás, Alajos Bérczi, og Henrik Jeppesen, som var vores mæcener, og gjorde det muligt for os at se vikingekunstens enestående kunstværker i virkeligheden, på udstillingerne i Skandinavien.

Vikingernes områder i Europa:

2. udgave – 2001

Udgaven er støttet af:

Uddannelses og ungdomspolitiske afdeling af
Csongrád Amt, Szeged
Miljøministeriet, Ungarn
Millenneuminstitutionen, Budapest

Petőfi Sándor Kulturhus og Bibliotek, Rösztke
Scriptum a/s Szeged

Pædagogernes forening for natur-og miljøfredning,
Budapest

Denne udgave er trykt i 1000 eksemplarer i et samarbejde med Amtscetret for Undervisning i Storstrøms Amt, Maribo. Oplysninger om vikingernes brug af farver og maling kan findes i bogen "En vikingemarkedsplads (68.07)", der er udgivet af skoletjenesten i 1995.

Oversættelse:

Zsófia Tóth

Udgiver:

Amtscetret i Storstrøms
Amt i samarbejde med
Bereck Péter Naturfredningsforening
6758, Rösztke
Juhász Gyula u. 1., Ungarn
formand: Sára Endréné

